

Teoria del Coneixement I

Introducció a l'Epistemologia

Tardor, 2023-2024

*Aquests apunts poden contenir imprecisions.
No són substitut d'anar a classe, ni pretenen suplir la docència.*

Teoria del Coneixement I

- 1 -

Epistemologia o Teoria del Coneixement

Professora: Misericòrdia Angles Cervello (angles@ub.edu)

1.0 Història

Karl-Otto Apel va fer una classificació de la investigació del coneixement al llarg de la Història:

Paradigma ontològic	La mirada es dirigeix a la naturalesa. La <i>primera pregunta</i> és <i>què és l'ésser</i> .	
	Ésser	Fenomen
	Allò que és	Aparença
	Filosofia grega, romana	
	La pregunta del coneixement (metafísica) se supedita a l' ésser : <i>episteme</i> i <i>doxa</i> .	
Paradigma de la consciència	Basat en la consciència . La <i>primera pregunta</i> és <i>què és el coneixement</i> .	
	Paradigma de la Modernitat , que comença amb la Revolució Científica idealista.	

Figura 1. Etapes de la cerca del coneixement

Parmènides escriu el primer text sobre el coneixement: tracta de la naturalesa, de l'opinió, de l'ésser i en no-ser. Diu que **l'ésser és pensar**: són la mateixa cosa. Al seu torn, **pensar és dir**.

Ésser	Pensar	Dir
Metafísica	Teoria del coneixement	Filosofia del Llenguatge

Figura 2. Ésser, pensar i dir

Hi ha tres obres d'**Aristòtil** que són essencials en el seu estudi del coneixement: *Metafísica*, *De ànima* i *Lògica* (a part del contingut de les nostres afirmacions hi ha la seva estructura). No només hi ha sil·logismes: s'han de seguir certs principis per extreure'n el coneixement correcte.

Plató traça una distinció nova, que separa el que són les **idees** i el que és el **coneixement**:

Teoria de les Idees	Teoria del Coneixement
Les fonts del coneixement	Els tipus de coneixement

Figura 3. Idees i coneixement

Hi ha diversos **tipus** de coneixement que es poden obtenir de **fonts** diferents: el coneixement ètic no serà el mateix que el de les matemàtiques. Aquesta teoria segueix fins a l'Edat Mitjana; **Descartes** (*jo penso, per tant existeixo*) representa del paradigma de la *Modernitat*.

1.1 Epistemologia

Episteme	Doxa
Coneixement, ciència	Opinió

Figura 3. Episteme i doxa

En el temps d'Aristòtil no hi ha un àmbit de la Filosofia que s'anomeni Teoria del Coneixement. En Plató hi ha una reflexió sobre *què és el coneixement*.

Dues **tesis** basen la filosofia grega clàssica:

1. El **coneixement** (*episteme*) implica necessàriament **veritat** i mai falla.
2. El coneixement (i les veritats) venen constituïts en, i definits per, una **articulació**, *symploké, systasis*.

La **relació** entre *coneixement* i *creença* o opinió es planteja en referència a la **veritat**.

Opinions veritables
No tenen valor mentre no se les hagi encadenat mitjançant un raonament causal .
A través d'aquesta justificació esdevenen coneixement .

Figura 4. Opinions veritables

El **coneixement** i l'**opinió** són **sistemes diferents**: només el primer inclou la **veritat**. N'és una **condició necessària i suficient** l'**encadenament explicatiu**.

A les **opinions veritables** només s'hi pot arribar amb la **inspiració**, l'endevinació, deliri poètic... al **coneixement**, mitjançant la **dialèctica**.

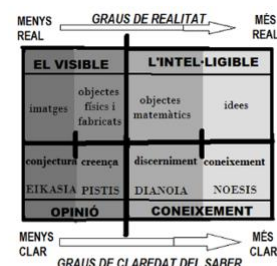

Figura 3. Simil de la línia

1.1.1 Re-definició

La comprensió del coneixement canvia amb l'adveniment del **cristianisme** i el **Renaixement** i la **Reforma**. Segons **Gettier**, en l'anàlisi estàndard el coneixement es defineix com a **creença veritable justificada**. **Russell** escriu: *Allò que creiem fermament, si és veritat, s'anomena coneixement, a condició que sigui intuït o inferit lògicament o psicològic*: **el coneixement és una subclasse de creences veritables**. L'**epistemologia** anglosaxona accentua:

Coneixement	Opinió
Evidència	

Figura 5. Fonament tant del coneixement com de l'opinió

En el model ontològic de la subalternació, la Filosofia del Coneixement esdevé *metafísica* o *ontoteologia*. També se l'anomena *gnoseologia* o *crítica* (sistema kantià). Es desenvolupa amb les **ciències** (nous descobriments) i en funció de **nous mètodes de coneixement**: s'aproxima a la **Teoria de la Ciència** i planteja l'**estatus de cada ciència** i les relacions entre elles.

En la **tradició francesa** és d'un àmbit de la **filosofia** centrat en el **coneixement científic**.

Idees genèriques o materials	Idees específiques o formals
Són prèvies a, i independents de, les nocions epistemològiques; entren a les nocions epistemològiques formant-les genèricament.	Sorgeixen d'un camp, però el transcendeixen i s'apliquen a d'altres disciplines, creant idees interdisciplinàries.
<i>Probabilitat</i> (inicialment matemàtica)	<i>Ignorància</i> (ha arribat a la IA)

Figura 6. Idees genèriques i específiques

L'**epistemologia** té com a **domini material** un conjunt d'idees en mútua *symploké*: *veritat, subjecte, consciència...* que estan **circularment relacionades** amb d'altres dominis **filosòfics** i **radialment relacionades** amb certes categories de dominis **científics** i **tecnològics**. És **dinàmic** en virtut de la **dialèctica**. Les **idees** que el formen es jerarquitzen en funció de la seva capacitat per **lligar nocions** dins l'epistemologia. La **veritat** es trobaria al capdamunt.

Està justificat utilitzar el terme *epistemologia* com a designatiu de la Filosofia del Coneixement, entesa com una **parcel·la de la filosofia que tracta amb idees específiques**.

1.2 Ment i Coneixement

Zeller defensava que la **Teoria del Coneixement** havia de **convertir-se en la disciplina filosòfica fonamental**; anys després, s'amenaçava a **desplaçar la metafísica**, l'antany *reina de les ciències*, fins a la insensatesa.

La terminologia pot indicar la tradició filosòfica de l'autor. Per exemple, *Erkenntnistheorie* apunta als **neokantians**. La batalla de la denominació no només consisteix en **diferents opinions metodològiques** vers el mateix problema; sinó concepcions filosòfiques que, partint de pressuposicions divergents, a vegades determinen com a **rellevants problemes diferents**.

La **Teoria del Coneixement** té l'origen en els **neokantians**; com a màxim, en **Descartes**. Les reflexions gregues clàssiques no hi tenen cabuda: va ser la **crítica escolàstica** la que va donar el perfil epistèmic a la filosofia moderna. Tanmateix, aquesta crítica va retornar el focus a la saviesa clàssica, entre la qual es comptava la **filosofia escèptica**, i d'altres propostes.

Metafísica premoderna	Metafísica moderna
Aristòtil	Descartes
No usaven <i>metafísica</i> , sinó una filosofia primera que amb l'objecte de <i>primeres causes i principis...</i>	
... de l' entitat del coneixement .
Hi ha discussió de problemes gnoseològics.	Cal discutir el problema del coneixement.
No hi ha delimitació de l'ideal arquitectònic d'un <i>tópos</i> (conjunt de conceptes) i està escampada per la seva <i>metafísica, lògica, psicologia i ètica</i> .	Li concedeix una prioritat arquitectònica en concebre la metafísica , arrel de l'arbre que formen el <i>conjunt de totes les ciències</i> .

Figura 7. Exponents de les metafísiques premoderna i moderna

Descartes fa un gir **subjectiu** a la **metafísica**, abolint les antigues concepcions participatives del coneixement a favor d'una metafísica representacional. Evidencia l'escàndol que vindrà amb l'**escepticisme modern**: el problema de l'*existència d'un món extern al subjecte*.

Metafísica moderna	
Sentits	Facultats representatives, el <i>locus</i> d'una causalitat eficient (ja no formal) que connecta el subjecte amb el món.
Opinió	Creença, un estat del subjecte.
Veritat	Certesa.
Justificació	Intuïció.

Figura 8. Canvis en els problemes heretats del platonisme a la metafísica moderna

Per tant, tot i que molts dels problemes de la **Teoria del Coneixement** són tan antics com la Filosofia mateixa, no és fins a la **Modernitat** que **se'ls dona un plantejament metafísic** que dona a les discussions que se'n deriven un paper principal.

1.2.1 Crisi

Hegel es pot considerar el precursor de pensadors que **no entengueren la filosofia segons el paradigma** inaugurat per **Descartes**. Fou un segle **meta-escèptic**: escèptic vers la Teoria del Coneixement. Les superacions, refutacions o impugnacions de la Teoria del Coneixement havien proliferat tant, i de tan diversa intenció, que ja **no esta clar l'abast** que tenien.

Bollow proposa substituir-la per una **Filosofia del Coneixement**. Argumenta que l'ambició principal de la Teoria és en l'*afany típic de la filosofia moderna d'alliberar-se de tota pressuposició injustificable*. També n'és característica una **actitud teoreticista** envers ella mateixa: la consideració de la consciència cognoscitiva com a no moguda per cap interès aliè (i que explica la facilitat amb què ha desembocat a vegades a una **teoria de la ciència**).

Rotty veu en el **fonamentalisme** un pressupòsit intrínsec a la Teoria del Coneixement. Coincideix amb **Bollow** en considerar l'**atomisme** com a propi de la tradició epistèmica i en **denunciar l'absolutisme gnoseològic**; i en la resta de les seves afirmacions, matisant l'anhel de la fonamentació de les ciències amb la Teoria del Coneixement amb una finalitat instrumental per demarcar allò que pot ser coneixement i allò que no.

Absolutisme gnoseològic	
Pressuposa la commensurabilitat de totes les creences .	Pressuposa una concepció universalista de la realitat.

Figura 10. Absolutisme gnoseològic

Amb el gir subjectiu de la metafísica moderna es plantejaran noves **tasques de l'empresa epistemològica**: la distinció entre allò **donat** al subjecte i allò **introduït** pel mateix; el **contingut** i la **forma**; allò **empíric** i allò **transcendental**...

La Teoria del Coneixement i la concepció moderna de la llibertat i dignitat humanes estan lligades:		
La imatge del subjecte com a desvinculat del món natural i el seu entorn social.	La concepció puntual del jo : la seva relació racional dels dos mons seria instrumental.	La concepció atomista de la societat (el resultat d'un pacte entre individus).
Aquestes concepcions morals es poden connectar amb alguns trets de la Teoria del Coneixement:		
<i>Fonamentalisme</i> i cerca d'un principi <i>lliure de tot pressupòsit</i> .	<i>Teoricisme</i> i <i>centificisme</i> .	Prioritat del <i>subjecte</i> .

Figura 11. Triple eix de la Teoria del Coneixement i la concepció moderna de la llibertat i la dignitat humana de Taylor

La major aportació de **Taylor** és la seva **reflexió sobre l'aspecte moral** de la Teoria del Coneixement: reconeixement l'aspiració fonamentalista pròpia del projecte epistemològica, se centra en el caràcter representacional del caràcter que assumeix, aclarint tant les raons que van poder **motivar la seva acceptació** en tant que les **conseqüències morals** de l'adopció.

Teoria del Coneixement	S'origina a Modernitat , com conseqüència del gir subjectiu que experimenta en aquell moment la metafísica .
	Se centra en perfeccionar , assegurant-les, les ciències .
	També en demarcar els àmbits d'allò cognoscible i allò que no ho és.
	Cosa que duria a eliminar tota disparitat epistèmica .
	S' assumeix que el coneixement té fonaments .
	Els fonaments es troben en l'àmbit de la subjectivitat .
	Estructura atòmica .
	El coneixement té una naturalesa representacional .
	No es regeix per d'altres interessos que els estrictament teòrics .
	Cosa que fomenta la propensió a prendre les ciències retòriques com a paradigma epistèmic .
	Està lligada a cert ideal moral de l' autoresponsabilitat , il·lustrat i marcadament individualista .

Figura 12. Teoria del Coneixement

La **crisi del coneixement** resulta de la **pèrdua de credibilitat** de les **tesis**. Els diferents **posicionaments** es deuen a poder **criticar determinades tesis sense renunciar a d'altres**.

1.2.2 Filosofia de la Ment

La **Filosofia de la Ment** (o *psicologia filosòfica* o *filosofia de la psicologia*) és allò en què **desemboca** la **Teoria del Coneixement**. És un terme recent de la **filosofia analítica**. La disparitat terminològica es deu a l'actitud respecte la relació de la disciplina amb la **ciència**.

Rotty afirma que la **ment** és una **invenció cartesiana**: a **Descartes** se li atribueix la decaiguda filosòfica de la *ment* (confusa) i l'**ascensió de la ment** (clarament concebuda). La seva major innovació és, però, la **separació de la ment**: l'*ànima* anterior era un element en un ordre que la contenia i on participava; ara **conté el món**. Si el **coneixement** passa a entendre's com a **representació** (en lloc de *participació*), la **ment** n'és el **medi**. Com en l'*ànima aristotèlica*, és **totes les coses**, en tant que han de ser *representables per la ment*. Tot es basa en **consciència**. L'**ontologia** i l'**epistemologia** conflueixen: s'obre un nou àmbit de **realitat** (la *ment*) i es considera que allò que la defineix és la **immediatesa de la seva percepció**. És l'**autoconeixement** el que pot esdevenir el **fonament de tot coneixement**.

Filosofia de la Ment	S'origina a Modernitat , quan la ment esdevé entitat autònoma .
	Comparteix o hereta la vocació principal i normativa de la Teoria del Coneixement .
	No només suposa una concepció de la ment com a àmbit unificat .
	També la concep coma realitat natural o quasi-natural.
	És a dir, una realitat individual .
	Dotada d'una autonomia interna .
	Susceptible a un estudi estrictament teòric similar al de les ciències naturals .

Figura 13. Filosofia de la Ment

1.3 Parmènides

Escriu: *És precis que ho aprenguis tot, tant l'impertorbable cor de la **Veritat ben rodona** com les **opinions dels mortals**, on **no hi ha veritable creença**. [...] les aparences, passant totes a través de tot, han d'assolir l'**aparença de ser**.*

Al fragment complet tracta del seu **trànsit de l'error a la il·luminació**, accentuant el seu caràcter religiós de la seva revelació (possiblement en resposta als seus crítics, els pitagòrics). Amb **Veritat ben rodona** és pot estar referint al fet que *des de qualsevol punt que iniciï l'encadenat del raonament de la veritat es pot seguir circularment, passant successivament per cada esclavó, fins a arribar al punt de partida*.

Parmènides mateix ho escriu: *Tot atribut de la realitat pot deduir-se de qualsevol altre*.

Úniques vies d'investigació concebible	
És i no és No-ser	No és i és necessàriament No-ser
<i>Persuasió, que acompanya la veritat.</i>	És impensable.

Figura 14. Les úniques vies d'investigació concebibles

1.4 Teetet

Al *Teetet* hi ha un diàleg entre **Sòcrates**, Teodor i Teetet on s'intenta **definir el coneixement científic**. Al llarg del text, Sòcrates contradiu les teories sensualistes i fenomenalistes de la percepció (percebre a través de relacions de moviment entre subjecte i objecte, duent a una indiferència de l'*aisthesis* vers la veritat). S'afegeix una digressió sobre la **distinció entre la veritable filosofia i la retòrica**, i s'hi il·lustra l'oposició entre el relativisme sofista vinculat a l'opinió (*doxa*) i el buscat coneixement veritable del filòsof. Fa tres comparatives:

Tauleta de cera	<i>Coneixement com a impressió</i>	Explica la possibilitat d'una representació falsa , però no els errors conceptuals (independents de la percepció).
Colomer	<i>Possessió d'imatges</i>	No aclareix els criteris per a una connexió en l'àmbit dels judicis conceptuals universals .
Logos	El coneixement es defineix com a opinió veritable acompanyada d'explicació (<i>logos</i>).	
	Tot i que va per bon camí, es rebutja en no trobar una definició satisfactòria d' <i>explicació</i> .	

Figura 15. Tres comparatives del *Teetet*

Sòcrates i Teetet consideren que l'**opinió veritable és la ciència**; però la **persuasió** (que en lloc d'*ensenyar*, fa *opinar*) mostra que **judicar no és infal·lible**.

Conclouen: l'**opinió veritable acompanyada de raó és ciència**. Allò que es pot expressar en si mateix és impossible que s'enllaci amb la raó; és en els elements compostos, on es dona l'**entrellaçament dels noms** que constitueix l'ésser d'una raó. Quan algú es forma una opinió veritable sense tenir-ne raó, **la seva ànima albira la veritat**, encara que no ho conegui. Aquell qui pot **afegir la raó a un objecte** té totes les perfeccions i una **ciència perfecta**.

Segons **Plató**, el que constitueix el **veritable coneixement** és la **orientació a una mesura objectiva de totes les coses** i al bé i a allò diví amb validesa **normativa**.

1.5 Metafísica

Tothom **desitja** per naturalesa **saber**; ho indica l'amor pels **sentits** (en especial, la *vista*, que fa conèixer més coses i mostra més diferències). Els humans disposen de l'**art** i el **raonament**.

Art	Experiència
Neix quan de moltes observacions experimentals sorgeix una noció universal relativa als casos semblants.	Semblant a la ciència i l'art.
	Neix del record .
El coneixement de les coses universals .	El coneixement de les coses singulars .
Coneixement teòric .	Coneixement pràctic .
Saber i entendre pertanyen més a l' art que a l'experiència.	
Els savis coneixen el què i la causa .	Els experts saben el què , però no el perquè.
L' art és més ciència que l' experiència : els savis poden ensenyar , però els experts, no.	

Figura 16. Art i experiència segons Aristòtil

La **saviesa** versa sobre les **primeres causes i principis**; així, l'expert és més savi que els qui tenen sensacions, i el qui posseeix l'art, més que els experts. El coneixement més difícil és el de les coses universals (que estan més allunyades dels sentits).

Entre les **ciències** és més **sàvia** la que s'**elegeix per ella mateixa i per saber**, no pels seus *resultats*. Són més **exactes** i capaces d'**ensenyar** com més s'ocupen dels **primers principis**. El **conèixer** i el **saber buscats per si mateixos** es troben més en la ciència sobre allò que és **més cognoscible**: *les primeres causes i principis*. El seu fi és el **bé suprem de la naturalesa**.

No és una ciència productiva. Els **filòsofs**, en plantejar un problema, reconeixen la seva ignorància: per fugir-ne, cerquen el saber amb vista al coneixement. És l'única ciència **lliure**.

1.6 Què és el coneixement?

La **Teoria del Coneixement** té com a objectiu dir **què és el coneixement** mitjançant una definició que reculli tots els **usos correctes** que en fem: ha d'oferir les **condicions individualment necessàries i conjuntament suficients** per dir que algú *sap* alguna cosa.

La **creença** i la **veritat** són condicions **necessàries** del saber (quan algú *sap* alguna cosa, allò que creu ha de ser veritat), però **no suficients**: en casos com la convicció d'un ludòpata o l'acompliment d'una predicció d'un farsant, la creença pot ser certa, però no estar *justificada*. Cal, doncs, tenir **evidències** o **raons adequades** que donen garantia a la creença: **el coneixement és la creença vertadera justificada**.

1.6.1 El problema de Gettier

El 1963, **Edmund Gettier** va publicar **dos casos** on **desbaratava aquesta definició**.

El meu amic A s'ha comprat un cotxe verd: l'he vist amb el cotxe i n'estic convençuda. Quan em pregunten El teu amic té un cotxe verd? jo puc dir que sí, perquè sé que A té un cotxe verd i A és el meu amic. Tanmateix, A ven el cotxe a un altre amic meu, B, i jo

això no ho sé. Quan em tornin a preguntar El teu amic té un cotxe verd? jo seguiré dient que sí, i serà cert, però la meva justificació serà que A n'és el propietari, no B. Per tant, el coneixement no és la creença vertadera justificada.

El **contraexemple** recolza dos supòsits:

Hom pot estar justificat a creure una cosa que és falsa .	Principi de Tancament de la Justificació
	Si hom està justificat a creure p i aquesta implica que q , hom està justificat a creure q .

Figura 17. Supòsits del contraexemple de Gettier

La primera reacció fou **atacar els supòsits** i argumentar que els casos de Gettier **no eren autèntics contraexemples**: *com que la creença que permet la inferències és falsa, hom no estaria justificat a creure-la*. Però aquesta proposta no se sosté: quan es jutja algú és perquè es té justificació per creure que pot haver comès una falta, encara que després no sigui culpable.

Teoria del Coneixement I

- 2 -

Psicologia, Lògica i Teoria del Coneixement

Professora: Misericòrdia Angles Cervello (angles@ub.edu)

2.1 Teoria del Coneixement

El **coneixement** implica una presa de **consciència del món**: s'hi **representen objectes** i no pot prescindir de **subjecte** i subjectivitat. També és un **pensament** amb pretensions i exigència de **veritat**: ha d'implicar una **referència al món** que representa.

Extrems	
L' abandonament del mètode reflexiu i el somni antropològic .	La inviabilitat de sortir de les xarxes del llenguatge per assolir la realitat .

Figura 1. Extrems defensats de la Teoria del Coneixement

Rorty argumenta per **minar la confiança en la ment i la consciència**. Es recolza en:

Wittgenstein	Heidegger	Dewey
Tota filosofia és crítica del llenguatge ; el jo filosòfic no és l'home, ni el cos o l'ànima... és el subjecte metafísic, el límit, no una part del món .	Crítica radical al concepte de subjectivitat .	Una versió naturalitzada de la visió la de història hegeliana ; però no és possible cap procés històric sense a intervenció subjectiva de l'home.

Figura 2. Pensadors que volgueren redefinir la subjectivitat

Al final, però, sempre torna a aparèixer la **subjectivitat**, com a **realitat inevitable**.

Hi ha **tres condicions exigibles** perquè la **Teoria del Coneixement** assoleixi la **plenitud**:

Condicions exigibles perquè la Teoria del Coneixement assoleixi la plenitud		
Subjectivitat	Coneixement	Realitat

Figura 3. Condicions exigibles perquè la Teoria del Coneixement assoleixi la plenitud

És rellevant mantenir la **diferenciació entre coneixement i realitat**: tot i que vinculats, són a **extrems** irreductibles. *El conèixer exigeix un referent real.*

Claus del domini de la Teoria del Coneixement		
Subjecte	Llenguatge	Món

Figura 4. Claus del domini de la Teoria del Coneixement

La **Teoria del Coneixement** s'ha vist en moltes ocasions sotmesa a la **Lògica**.

R. Carnap	K. Popper
Epistemologia com a sintaxis lògica .	Lògica de la investigació científica .

Figura 5. Referents lògics de la Teoria del Coneixement

Pren idees de:

Lògica	Psicologia
La veritat , com a aspecte de conformitat que ha de tenir el coneixement amb la realitat .	El subjecte : principi cognoscent que pot ser determinant en la constitució de l'objectivitat .

Figura 6. Idees manllevades per la Teoria del Coneixement

La **Teoria del Coneixement** sorgeix i madura de la mà de l'**escepticisme** i l'**actitud crítica**.

A partir del **gir lingüístic** es considera que el punt de **connexió** entre el **subjecte** i el **món** és el **llenguatge**. El **coneixement racionalitza** el **món físic, social i psicològic**: ho duu a terme mitjançant el llenguatge. No hi ha més subjectivitat que la de l'ésser concert, reconeixent-lo com a tal en un context lingüístic.

2.1.1 Lògica

L'equiparació entre la **Lògica** i la **Teoria del Coneixement** es pot deure a la **forma**:

Teoria del Coneixement	Lògica
Vertebrada al voltant de la <i>forma</i> del coneixement.	Coneixement estrictament <i>formal</i> .

Figura 7. Similituds formals

Històricament (**Aristòtil, Kant, Husserl**) s'han plantejat punts d'unió entre una i l'altra. Però el que ha determinat l'aparició del *logicisme* a la Teoria del Coneixement ha sigut entendre la **forma lògica** com a **condició necessària i requisit últim** per possibilitar el **coneixement**. Això sí: **no és possible identificar-los** sense més:

Teoria del Coneixement	Lògica
Incideix en els aspectes expressius de la subjectivitat i referencials del món , a més de:	Es refereix als aspectes formals del pensament .

Figura 8. Divergències formals

La **lògica** es concep com a una **ciència sobre la forma lògica i la validesa del llenguatge**. La validesa d'una proposició resideix exclusivament en l'estructura, prescindint del contingut: és la teoria de la *forma del coneixement*. Explora les condicions de la veritat de les oracions a la llum de les construccions gramaticals d'aquestes. En el seu rigor, constitueix el cantó exterior d'allò racional, i li està vetada la part transcendent del coneixement.

La qüestió de l'objectivitat i la justificació dels primers principis corresponen a la Teoria del Coneixement. La lògica no pot abraçar la totalitat del problema del coneixement, igual que tampoc pot dir-se que atengui a la totalitat d'usos que es poden fer del llenguatge.

Metalògic	Termes i proposicions tenen una significació i sentit que la lògica no pot determinar .
Prelògic	Relació del llenguatge i el coneixement intuïtiu: les formes elementals del coneixement.
Postlògic	Assenyalen el rumb en una especulació filosòfica més enllà de la pura formalitat .

Figura 9. Punts de vista lògics

R. Carnap pertanyia al **Cercle de Viena**, que va intentar **reduir la Teoria del Coneixement a lògica**. La reflexió crítica de la Teoria del Coneixement es desenvoluparia en dues vies:

Elaborar una Epistemologia .
Separar el coneixement empíric del metafísic (que no tenia significat).

Figura 10. Vies de desenvolupament de la Teoria del Coneixement durant l'època del Cercle de Viena

El **reduccionisme filosòfic** construeix eficaçment la **comprensió del mètode científic**, però té una greu conseqüència: en tancar la **Teoria del Coneixement** al camp de la lògica, aquesta **perd efectivitat**. Es tanca en si mateixa, amb un llenguatge que la **desconnecta de la realitat**.

Carnap argumenta que la filosofia consta de tres tipus fonamentals de problemes i doctrines:

Metafísica	Psicologia	Lògica
Destinada a ser abandonada , perquè els <i>enunciats metafísics no són ni vertaders ni falsos, no tenen ni coneixement ni error</i> .	Els aspectes psicològics es troben al camp de la ciència empírica , no al de la reflexió científica.	L'única que roman. La Teoria del Coneixement esdevé Epistemologia .

Figura 11. Tipus fonamentals de filosofia segons Carnap

El **mètode científic** de la filosofia té dues característiques:

La filosofia ha de realitzar-se en contacte amb la ciència empírica .
El treball filosòfic constitueix en l' aclariment de les proposicions de la ciència empírica mitjançant l' anàlisi lògica .

Figura 12. Característiques del mètode científic de la filosofia

Russell farà èmfasi en els aspectes **lingüístics** dels problemes filosòfics tradicionals; però no podrà constituir una Teoria del Coneixement rigorosa, a falta de certa **relació amb la realitat**.

K. Popper projecta la Teoria del Coneixement com a **lògica de la investigació científica**, que té com a objectiu **analitzar les connexions lògiques** existents entre els **enunciats científics**. **Es desmarca de la Filosofia analítica**¹: la millor manera d'estudiar l'augment de coneixement és estudiar el de **coneixement científic**, que no pot ser assolit, ni considerat, amb l'estudi dels usos o sistemes lingüístics.

Lògica de la investigació científica	Validesa del coneixement científic : no importa el context del descobriment (<i>adquisició de coneixement del subjecte</i>), sinó el context de la justificació .
	L'única dimensió de la ciència rellevant per a l'Epistemologia és la de la lògica del llenguatge científic, els enunciats de la ciència i les seves relacions formals .
	Allò rellevant per a l'Epistemologia és la manera de contrastar els enunciats científics mitjançant les seves conseqüències deductives . Es reconeix el sentit crític popperià, contra del dogmatisme i positivisme del Cercle de Viena.
	És essencial la pretensió de descriure i explicar el procés lògic i evolutiu del desenvolupament de la ciència .

Figura 13. Lògica de la investigació científica

¹ Els problemes filosòfics s'han de reduir a problemes del llenguatge.

La ciència no progressa mitjançant el procés inductiu, sinó per la proposta d'**hipòtesis** que s'hauran de sotmetre a rigorosos **controls** amb l'objecte de poder calibrar la seva **potencialitat per fer avançar** la ciència. Cal proposar una **lògica deductiva** que afavoreixi l'aparició d'una Epistemologia científica que prescindeixi de tota connotació *subjectivista* i *psicologista*.

Criteri de demarcació	
Permet distingir entre:	
Les ciències empíriques	Els sistemes metafísics

Figura 14. Criteri de demarcació

A diferència del radical positivisme lògic, Popper no vol *netejar la ciència* de tota *contaminació metafísica*, sinó **oferir una idea exacta i precisa del què és la ciència**. La *metafísica* és **necessària** en la investigació científica, en tant que *fe en algunes idees de caire especulatiu*. La **investigació popperiana** apunta a formular una **ciència empírica** com a **mètode de coneixement capaç de representar** el més fidelment possible **el nostre món d'experiència**.

Criteri de falsabilitat	
Una teoria o sistema es considerarà vertadera i vàlida després de resistir la contrastació .	
La Teoria del Coneixement ha de ser una teoria del mètode empíric : de l' experiència .	El criteri de falsabilitat indica que un sistema empíric és acceptable si es pot constatar per experiència .

Figura 15. Criteri de falsabilitat

La solució al problema epistemològic ha de centrar-se en les **relacions lògiques objectives** existents entre els diversos sistemes d'**enunciats científics**, i en l'interior de cadascun. El mètode emprat depèn d'una decisió condicionada per la meta a la qual s'aspira.

Epistemologia	
Objectiu	Caracteritzar la ciència empírica com un discurs les proposicions o enunciats del qual son susceptibles de revisió : sotmesos a crítica i reemplaçats.
La lògica és insuficient per a això.	

Figura 16. Epistemologia

Popper planteja la **teoria dels tres mons** per descriure el coneixement:

1	2	3
Objectes físics .	Estats mentals o consciència . Actua de <i>mediador</i> .	Continguts del pensament : coneixement, arguments....

Figura 17. Teoria dels tres mons

Esbossa **tres tesis**:

Primera	Hi ha dos tipus de coneixement o pensament:	En sentit subjectiu .
		En sentit objectiu (sense subjecte conscient).
	L'Epistemologia popperiana, deductiva i objectivista, no pot concedir rellevància al factor subjectiu .	
Segona	Allò rellevant és el sentit objectiu del Tercer Món (creat per nosaltres però independent al subjecte, que és inquilí del primer i el segon).	

Tercera	L'Epistemologia objectiva pot ajudar a comprendre el Segon Món , però la inversa no és acceptable.
----------------	---

Figura 18. Tesis de Popper

En definitiva: el plantejament dels problemes gnoseològics és la garantia d'una Teoria del Coneixement que es plantegi els problemes en la seva radicalitat renunciant a qualsevol posició reductivista. **El coneixement no es reductible al llenguatge, ni a la formalitat lògica.**

2.1.2 Psicologia

És un intent de **superació** de la insuficient, o nul·la, **consideració** que l'Epistemologia logicista va fer de la noció del **subjecte**.

Epistemologia psicologista	
Fonament	No existeix pensament o coneixement que no sorgeixi en una consciència real.
L'única manera d'estudiar el valor del coneixement humà serà atenent a la manera com aquest s' origina i desenvolupa en un individu: el subjecte epistèmic .	

Figura 19. Epistemologia psicologista

El **psicologisme** vol posar en relleu la **importància del procés psicològic** que té lloc en un determinat **individu empíric**. Però pateix d'una sèrie d'**insuficiències** i es desenvolupa mitjançant l'aprofundiment en una **confusió**: la que *esborra les fronteres entre els problemes de la gènesis i els de la validesa*. Oferirà un **model epistemològic empobrit**: una **Epistemologia naturalista**, amb res a veure amb la transcendència de l'activitat cognoscitiva.

Tanmateix, el **coneixement** és un **fenomen psicològic**, i el seu coneixement detallat reprendrà positivament la **delimitació de l'àmbit gnoseològic**. La **Teoria del Coneixement** extreu de la Psicologia nocions com **subjecte**, **consciència**, **vivència**... però des d'una **òptica diferent**.

Subjectivitat psicològica o empírica	Subjectivitat gnoseològica o crítica
Ésser individual l'activitat vivencial del qual està connectada a d'altres fenòmens fisiològics i físics.	Estructura ontològica on situar el fonament de l'objectivitat del coneixement.
L'única entitat capaç d'elaborar i produir coneixement : <i>subjecte epistèmic</i> .	Condicció de possibilitat del coneixement (l'objectivitat). No és una simple realitat empírica o psicològica, sinó un principi ontològic .

Figura 20. Distinció entre les subjectivitats psicològica i gnoseològica

La Teoria del Coneixement també ha redefinit:

Consciència psicològica	Consciència gnoseològica
El recinte privat de les vivències on aquestes són remeses a un jo com a principi unificador.	Principi mitjançant el qual el subjecte té un món : mètode per obrir-se i transcendir-se, i possibilitar la constitució de coses.

Figura 21. Distinció entre les consciències psicològica i gnoseològica

J. Piaget defensa una **Epistemologia genètica**, caracteritzada per:

Epistemologia genètica	
La convicció de la necessitat de complementar l' anàlisi formal amb l'estudi de la ciència .	La cerca d'una solució que integri els aspectes sincrònics (estructures cognitives) i diacrònics (la seva evolució) del coneixement.

Figura 22. Epistemologia genètica

Considera que *no és possible concebre les estructures independentment del seu gènesi*, ni es pot parlar de gènesi sense estructura. Tot el seu instrumental i conceptes bàsics provenen de tres fonts principals: la **Psicologia evolutiva**, les tècniques de **diagnosi** i la mesura d'intel·ligència i investigacions de la **Psicologia clínica** i **Psiquiatria** de la seva època.

Reconstrueix psicològicament l'*idealisme kantian* i reconverteix biològicament la *fenomenologia hegeliana*. Es defineix com a una ciència que estudia com es produeix el pas d'un coneixement a l'altre; l'estudi dels estats successius d'una ciència en funció del seu desenvolupament; **l'estudi de la constitució dels coneixements vàlids**.

Ciència
Institució social , conjunt de conductes psicològics i sistema de signes i comportaments cognitius.

Figura 23. Ciència segons Piaget

L'**Epistemologia genètica** no és **filosòfica**: li interessa més la biologia que l'objectivitat. La **general** és la investigació amb rigor científic dels mecanismes i processos comuns a cada tipus de coneixement. Dins de les Epistemologies genètiques, **Piaget** distingeix:

Empirisme	Convencionalisme	Intreaccionisme
El coneixement és el descobriment o reflex dels objectes reals.	El coneixement és la mera invenció d'idees .	El coneixement resulta d'una construcció mitjançant el desenvolupament i interacció entre medi i organisme .

Figura 24. Distinció dins de les Epistemologies genètiques

Ha de considerar i distingir l'**aprenentatge** i la **maduració de les estructures orgàniques i subjectives** que el permeten.

Desenvolupament intel·lectual
Procés de maduració possibilitat per la interacció de l' organisme i el medi que desenvolupa les estructures cognitives i l'adquisició de formes més evolucionades i formals de conèixer .

Figura 25. Desenvolupament intel·lectual segons Piaget

Per tant, existeix una continuïtat entre les diverses formes de vida i el pensament.

D'altra banda, amb l'aparició de la **teoria de la comunicació**, el desenvolupament de l'**ordinador** i el de la **psicolingüística** (Chomsky), sorgeix una nova corrent de pensament: el **cognitivisme**. Basada en el **paral·lelisme entre la ment i l'ordinador**:

Coneixement
Procés de computació .

Figura 26. Coneixement segons el cognitivisme

La **Filosofia de la Ment** moderna ha d'estar tan **estretament relacionada amb la ciència** com sigui possible. El cognitivisme és l'abandonament del *conductisme* com a modalitat psicològica i, amb ella, els pressupòsits de l'**associacionisme**, l'**evolucionisme** i la **noció de ciència**.

La ment i l'ordinador són sistemes de processament de propòsit general; ambdós codifiquen, retenen i operen amb símbols i representacions internes.

Cognitivisme			
Format per:			
Lingüística	Neurociència	IA	Filosofia
Que reconstrueixen la matriu teòrica del cognitivisme:			
El rebuig del paradigma conductivista i l' acceptació del mentalisme resulten en l'entendre que els processos psicològics són estats interns d'un sistema que, fins i tot, poden arribar a ser considerats representacions .			

Figura 27. Cognitivisme

La **Psicologia cognitiva** vol desentranyar i **comprendre el funcionament de la ment** humana i els seus processos cognitius. Es basa en la idea del **processament d'informació**. Té una posició epistemològica **estrictament funcional**, sense ocupar-se directament del *substrat orgànic*. Considera que la ment humana és un **sistema conscient i autoreferencial**.

Reconeix un **sistema intel·lectual** amb una **interacció activa en les formes d'organització**, impossibilitant res més que un nivell subpersonal on no caben ni les creences ni els desitjos.

Cognició
Sinònim de coneixement en quant a recepció i manipulació d'informació .

Figura 28. Cognició segons el cognitivisme

La **tesi** central de la **Psicologia cognitiva** és que **els éssers humans són sistemes de processament d'informació**. Fa una aproximació funcionalista de la ment, que considera un *sistema representacional*; els psicòlegs cognitius hauran de considerar les diverses modalitats d'operacions lògiques que poden donar-se des de les pròpies xarxes neuronals. S'aproxima, doncs, al camp de les ciències neurològiques, **allunyant-se de la reflexió filosòfica**.

La **Filosofia de la Ment**² versa sobre la **naturalesa de la intel·ligència conscient**, temàtica que es divideix en tres parts principals:

Ontològica	Semàntica	Epistemològica
Problema de les relacions entre ment i cos , i el funcionalisme .	Teoria de la representació , problema de la intencionalitat , i actituds proposicionals .	Naturalesa de la cognició , problema de les altres ments , i el de l' autoconsciència .

Figura 29. Parts principals de la Filosofia de la Ment

² Reflexió sobre la naturalesa de la cognició, o meditació sobre la naturalesa i funcionament de la ment. Inclou l'Epistemologia genètica i el cognitivisme.

En el problema de la **relació cos-ment** destaca la **teoria de la identitat diferenciable del materialisme eliminatiu**, que manté que cada *estat individual* és també un *estat del cervell*, però nega que la *taxonomia dels estats mentals* correspongui a la *taxonomia dels neurals*.

En el **funcionalisme** es considera que un *fet mental* ha de ser **descriu en referència al paper** que té dins el *sistema mental* al qual pertany.

A la **intencionalitat** es planteja la **teoria de les actituds proposicionals**, que dona cabuda, dins del camp de la ciència natural, al caràcter intencional de determinats actes mentals.

Tanmateix, **en mans de la Filosofia de la Ment**, la **Filosofia del Coneixement perd el seu nivell reflexiu i crític, deixant de banda tota la qüestió ontològica pròpiament dita**.

Una **Epistemologia naturalitzada** se situa a nivell de, o queda integrada en, la **psicologia**, concedint rellevància a la qüestió del **subjecte**. La **consciència** per la qual s'interessa la Teoria del Coneixement ha de ser concebuda com un **principi o condició ontològica** que és necessàriament exigible per a la constitució significativa dels objectes per a mi.

2.2 La lògica de la investigació científica

La tasca del **científic** és **proposar i contrastar teories**. La concepció d'una nova idea queda relegada a la psicologia empírica: res té a veure amb l'anàlisi lògica del coneixement científic.

Lògica del coneixement
Investiga els mètodes emprats en les contrastacions sistemàtiques a les quals cal sotmetre cada nova idea abans d' acceptar-la seriosament.

Figura 30. Tasca de la lògica del coneixement

A partir d'una nova idea, es treuen **conclusions** per mitjà de la **deducció lògica**, que es **comparen** entre si i amb altres enunciats pertinents, per veure quines **relacions lògiques** existeixen entre ells. Hi ha quatre procediments:

Comparació lògica de les conclusions entre si	
Investigació de la forma lògica de la teoria	
Comparació amb altres teories	
Aplicacions empíriques de les conclusions que se'n poden deduir	S'escullen els enunciats que no són deduïbles de la teoria vigent; particularment, els que la contradiuen . Es comparen amb els resultats dels experiments .

Figura 31. Procediments de contrastació d'idees

La **verificació** d'una teoria només és **provisional**: subseqüents falsacions la poden derrocar. Es **distingeix** de la **lògica inductiva** en renunciar a demostrar la veritat de teories a partir d'enunciats singulars. No priva la ciència empírica de la seva característica més important (la inducció): aquesta no proporciona un signe distintiu adient en el caràcter empíric i no metafísic d'un **sistema teòric**: això és el **problema de la demarcació**.

El **sistema teòric** haurà de satisfer tres requisits:

Sintètic	Criteri de demarcació	Únic
Per poder representar un món no contradictori o possible.	Satisfer que no sigui metafísic : que representi un món d'experiència possible .	Distingir-se com a únic representant del nostre món d'experiència .

Figura 32. Requisits d'un sistema teòric

Ha de **distingir** el nostre món aplicant-li el **mètode deductiu**.

Experiència
Mètode distintiu .

Figura 33. Experiència

La **Teoria del Coneixement** es descriu com una **teoria del mètode empíric (experiència)**.

Criteri de demarcació	
Lògica inductiva	Lògica deductiva
<i>Dogma positivista del significat</i>	<i>Popper</i>
Un enunciat ha de ser susceptible de verificació concloent .	Un sistema empíric o científic és susceptible a al contrastació per experiència .
Verificació	Falsabilitat

Figura 34. Criteri de demarcació

Ha d'ésser possible de **refutar un sistema científic empíric per l'experiència**.

2.3 Popper

El **coneixement científic** es caracteritza per un **progrés**: s'esbossen teories que representen un **apropament cada cop major a la veritat**. No existeix un procediment lògic que permeti inferències deductives: són enunciats científics aquells que compleixin el **criteri de falsabilitat**.

Criteri de falsabilitat
Els enunciats són susceptibles a falsació quan poden estar en contradicció lògica amb els enunciats bàsics .

Figura 35. Criteri de falsabilitat

Els **enunciats bàsics** són *enunciats especials sobre allò observable*.

Teories científiques
No són deduccions de les dades de l'experiència, sinó resultats d'actes creatius de pensament .
Prohibicions de l'existència de determinats estats de les coses .
Com més prohibeixin , més diuen de la veritat i més enunciats bàsics poden contradix-la .

Figura 36. Teories científiques

La funció del **procediment** consisteix a descobrir els **errors** de les **teories**, en **corregir-los** i apropar-se a la **veritat**. La possibilitat en principi de la **verificació intersubjectiva** de teories i enunciats bàsics és la **base de l'objectivitat del coneixement científic**.

Veritat
Entesa segons la Teoria de la Correspondència : <i>concordança entre enunciat i fets.</i>

Figura 37. Veritat segons Popper

2.4 El naturalisme

És un mètode que, partint de la base que **el coneixement és un procés de la naturalesa humana**, propugna l'anàlisi dels problemes cognitius com a **processos psicofisiològics**. Redueix la Teoria del Coneixement a **psicologia**, entesa com a ciència natural.

2.4.1 Aristòtil

El naturalisme, en el sentit ampli de considerar el **coneixement com un procés de naturalesa psicofísica de l'ésser humà** prové d'**Aristòtil**.

Ànima
Vida : una entitat natural separada de la cos però que no en pot existir separada.

Figura 38. Ànima segons Aristòtil

La **psicologia** d'Aristòtil és l'estudi de les funcions de la **matèria viva** i forma part de la **física**. Més que psicologia, caldria parlar potser de **biologia animal i humana**. Les anàlisis epistemològiques aristotèliques **disten molt del naturalisme contemporani**.

2.4.2 Hume

Descartes trenca la tradició naturalista en proclamar la dualitat de substàncies: la independència de la ment respecte el cos. Però **coexisteix amb la fundació del naturalisme modern de David Hume**: un mètode naturalista, l'anàlisi de la naturalesa humana, per explicar els **mecanismes cognitius**. Reclama experiments acurats i observar els efectes a la ment que en resulten en diverses circumstàncies: el **mètode científic a l'estudi de la ment humana**.

Principi de la còpia	Fa referència a la doctrina humiana sobre l' origen de les idees .	
	Una idea és una representació mental : les idees són còpies d'impressions .	
	No hi ha més origen de les idees que les representacions sensibles; se'n deriva que el procés de formació d'idees és neuropsicològic .	
	Hume considera quasi sinònimes <i>idea</i> i <i>significat</i> : cal descobrir de quina impressió es deriva una idea, i si no es troba no té significat .	

Figura 39. Principi de la còpia

D'altra banda:

Teoria associacionista	Planteja per quins mecanismes es relacionen les idees .		
	Si totes fossin simples i inconnexes, només l' atzar les uniria i ni el coneixement ni el discurs racional serien possibles.		
	Hi ha unes qualitats naturals que fan algunes idees més aptes a unir-se que d'altres:	La semblança	
		La contigüitat en temps i lloc	
		La relació causa-efecte	

Figura 40. Teoria associacionista

2.4.3 Quine

Mentre **Hume** pretenia aplicar a la ciència de la naturalesa humana el mètode newtonià, **Quine** sosté que entre **ciència i filosofia** hi ha una línia de continuïtat on **no hi ha diferències metodològiques ni epistemològiques** rellevants. Per tant, **no hi ha exili còsmic**³.

L'**Epistemologia del coneixement natural**, segons Quine, conté dues qüestions fonamentals:

Teoria dels conceptes (o significat)	Teoria de la doctrina (o de veritat)
Explicar conceptes en termes sensorials (<i>aspecte conceptual</i>).	Justificar les veritats sobre la naturalesa en termes sensorials (<i>aspecte doctrinal</i>).

Figura 41. Qüestions fonamentals de l'Epistemologia del coneixement natural

Hume pogué explicar les bases dels enuncisats sobre els objectes del món físic, però no saber el seu comportament i les seves regularitats. La **qüestió doctrinal**, la justificació del nostre coneixement de veritats sobre la natura, és la *situació anguniosa del coneixement humà*.

Un enunciat sobre cossos físics no té un conjunt d'implícacions de l'experiència que pugui ser qualificat com a pròpiament seu. S'hauria de tractar de traduir cossos teòrics, però això seria una estranya traducció: intentaria traduir el tot sense cap de les parts. La sortida que proposa **Quine** és **estudiar els problemes epistemològics des de dins de la ciència natural**.

Epistemologia, com a capítol de la psicologia
L'intent d' explicar científicament la relació entre evidència (<i>poca</i>) i teoria (<i>molta</i>).

Figura 42. Ànima segons Aristòtil

Les **sentències observacionals**⁴ **resolen** el **problema conceptual** i el **problema doctrinal**.

Es podria considerar que és una **nova ciència** (IA, la fusió entre psicologia i llenguatge), però **no acabarà amb l'Epistemologia filosòfica**. Hi ha alguns **problemes en el programa naturalista** que dificulten la reducció de l'epistemologia a ser una part de la ciència natural.

Problema de la circularitat	Es pregunta: <i>pot la ciència donar compte d'ella mateixa?</i> Pot dur-se a terme una justificació del mètode científic amb el propi mètode científic?
	<i>Si la ciència dictaminés que és falsa, el dictamen seria vertader només si fos fals...</i>

Figura 43. Problema de la circularitat

Quine hi arriba des de la seva **unitat de ciència i filosofia** i la **negació** de la **filosofia primera**⁵, que condueix a l'**escepticisme**. Quine el creu irrellevant: l'objectiu de l'Epistemologia *no és fonament el coneixement científic*, sinó **entendre el nexa entre observació i teoria**.

Putnam ho critica: *el reduccionisme naturalista implica que la raó no pot donar compte d'ella mateixa*; **Wittgenstein**: *la teoria del coneixement no és psicologia, és filosofia de la psicologia*.

³ La filosofia no és una contemplació externa del món i del seu coneixement: està dins del món i necessita tanta revisió com tots els esquemes conceptuals

⁴ El veredict sobre les quals depèn en bona mesura, però no tota, de les estimulacions sensorials.

⁵ En el sentit que li dona Quine: *primera visió de l'epistemologia des de fora la ciència*.

Caràcter normatiu de l'Epistemologia	L'Epistemologia ha d' establir les condicions que ha de complir un enunciat o conjunt d'enunciats per tenir valor de coneixement objectiu . Però: <i>pot una teoria construir-se en norma d'ella mateixa?</i>
	La norma de Quine és <i>nihil in mente quod non prius in sensu</i> , però la predicció d'estímuls sensorials no té cap caràcter normatiu .
	La normativitat epistemològica suposa una reflexió exterior al propi coneixement científic.
	Reducir l'epistemologia a ciència natural es eliminar-la com a epistemologia.

Figura 44. Caràcter normatiu de l'Epistemologia

Teoria del Coneixement I

- 3 -

L'escepticisme

Professora: Misericòrdia Angles Cervello (angles@ub.edu)

3.1 Crítica de la Raó Pura

El fragment de la *Crítica de la Raó Pura* de **Kant** es titula:

3.1.1 Impossibilitat de la satisfacció escèptica de la raó pura en el seu desacord amb si mateixa

Tota **ignorància** és o de les **coses** o de la **determinació i límits** del propi **coneixement**. És, però, **absolutament necessària** i eximeix de tota ulterior investigació, cosa que s'estableix a partir d'un **examen de les fonts primàries** del coneixement (i no de *empíricament*).

Ciència	Percepció
Primer coneixement de la pròpia ignorància.	Segon coneixement de la pròpia ignorància.

Figura 1. Primer i segon coneixements de la pròpia ignorància

No és possible dir fins on pot arribar la conclusió que parteixi de la percepció. El conjunt de **tots els objectes possibles del nostre coneixement** sembla allò que abraça el seu contorn.

Concepte racional de la totalitat incondicionada
Contorn del coneixement.

Figura 2. Concepte racional de la totalitat incondicionada

Hume proposa una teoria de la raó basada en el **principi de la causalitat**, afirmant que res es podia saber *a priori*. Fent això, arriba a:

Censura de la raó
Partint de la incapacitat de la raó per fer que el principi de la causalitat passi l'experiència, s'infiltra la nul·litat de totes les pretensions que la raó anés més enllà d'allò empíric .

Figura 3. Censura de la raó

La **censura de la raó** duu inevitablement a **dubtar de tot ús transcendent dels principis**.

Dogmàtic	Senyala l' edat infantil de la raó.
Escèptic	Posa en manifest la prudència d'un judici escarmentat per l' experiència .
Crítica de la raó	Sotmet a examen no els fets de la raó, sinó la raó mateixa : la seva capacitat i aptitud pels coneixements <i>a priori</i> .

Figura 4. Passos en les qüestions de la raó pura

L'escepticisme és un **punt de descans** on la raó humana pot **reflexionar sobre la seva marxa dogmàtica** i traçar un pla de futur, però no la seva **residència permanent**. Aquesta es

trobarà en la **certesa completa**, ja sigui dels objectes mateixos, o dels límits on es troba tancat el coneixement dels objectes.

3.2 Hans Albert

Juntament amb **Popper**, **Albert** és un dels principals representants del **racionalisme crític**. Al *Tractat sobre la raó crítica*, estableix la seva posició en la **Teoria del Coneixement** i defensa l'**ideal de l'objectivitat** de les ciències i l'impuls crític del **racionalisme filosòfic**.

Advoca per un **principi de prova crítica** (*fallibilisme*) com a **forma de vida** (*praxis social*).

Trilema de Münchhausen		
Retorn infinit	Cercle lògic (o viciós)	Ruptura del procés de fonamentació en un punt arbitràriament determinat
<i>A enunciat que necessiten al seu torn una fonamentació.</i>		

Figura 5. Trilema de Münchhausen

La **ruptura** condueix a una **suspensió del principi de raó suficient**: s'ha de **renunciar** a una pretensió de **veritat**. Tot intent vers la veritat, per més que apel·li a una evidència empírica o intuïtiva, **tendeix a una gestió dogmàtica** dels problemes del coneixement.

El críticisme exigeix la prova d'enunciats	
D'acord amb el principi de no contradicció lògica .	Basant-se en observacions

Figura 6. Críticisme

Així, estableix el nexa entre la teoria i les observacions.

Crítica	Obertura a alternatives teòriques
Ocupa el lloc de la justificació .	Suplanta el monisme teòric .

Figura 7. Crítica i obertura a alternatives teòriques

Aquest principi es desenvolupa tant en la Teoria del Coneixement com política. **Albert** postula:

Principi del pont
Examina les condicions de realització dels enunciats normatius recorrent a enunciats objectius .

Figura 8. Principi del pont

Les posicions **contràries al críticisme** es troben en modalitats de la Teoria del Coneixement que advoquen per una **derogació del principi de la prova crítica**. S'hi intenta un **blindatge de l'experiència del sentit** enfrontat a la prova crítica. Es qüestiona la independència de les ciències de l'esperit davant les naturals.

Segons **Albert**, la **problemàtica del sentit no s'ha d'eliminar**, però sí que s'ha de convertir en objecte d'una **teoria de la comprensió**, exigint un aclariment dels models d'interpretació humana que han de sotmetre's igualment al principi de la prova crítica.

3.3 El fonamentisme

Fonamentisme clàssic	
Accepta el repte més sever de l' escèptic .	Pretén obtenir un coneixement que el satisfaci.

Figura 9. Fonamentisme

Va ser introduït per **Descartes** i es caracteritza per **tres trets**:

Concepció arquitectònica	Retorn infinit i cercle viciós	Creences
Del coneixement (basada en el <i>mètode geomètric</i>).	Rebuig que la justificació hi pugui incórrer.	Poden ser bàsiques o derivades .

Figura 10. Trets del fonamentisme clàssic

3.3.1 Concepció arquitectònica del coneixement

El **fonamentisme clàssic** té una concepció **jerarquitzada** del **coneixement** i la necessitat de la recerca d'un **fonament inamovible**. Si s'obté aquest fonament es podrà obtenir el coneixement que hi reposa.

Procediment	Una cop s'ha assumit el repte escèptic , no s'accepta allò que no sigui autoevident .
	El sistema de coneixement obtindrà justificació de les veritats indubtables .

Figura 11. Procediment de l'obtenció de coneixement

Pren el **mètode geomètric** (*el coneixement es deriva d'axiomes*): cal trobar les **veritats indubtables** per poder **derivar deductivament la resta**. És un procés **asimètric**: d'un sentit.

Justificació
Sempre va des de les creences bàsiques a aquelles que ho són menys.

Figura 12. Justificació

La **necessitat de l'existència de les creences bàsiques** és doble:

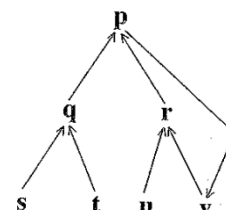
1. Són el **punt de parada** en la **cadena de justificacions**.
2. A menys que algunes coses siguin certes, **res no pot ser ni tan sols possible**.

Com que el procés és **unidireccional**, si no es té la **certesa** que el **fonament** és **vertader**, sempre quedarà el neguit que els **raonaments ens allunyen** de la **veritat**.

3.3.2 Rebuig del retorn infinit i del cercle viciós

Si **no hi ha creences bàsiques que no han de ser justificades**, la **justificació** es converteix en un **retorn infinit**. Si la cadena de justificacions fos infinita, no es podria saber si les **creences tenen fonament**, la qual cosa seria igual a **no estar justificat**.

Si no es defensés que la **justificació** es dona sempre en un **sentit**, es podria considerar que les **creences** que es donen **més amunt** de la piràmide **justifiquessin** alhora creences **més bàsiques** que ella. Però aleshores es cauria en un **cercle viciós**: per justificar *p* calen les creences

q i r , i r necessita u i v . Però p només pot justificar v si prèviament ella està justificada, i per justificar p es necessita v , la qual necessita p ...

3.3.3 Distinció de dos tipus de creences

Hi ha dos tipus de creences **segons la justificació**:

Creences derivades o mediatas	Creences bàsiques o immediates
Inferides.	S'autojustifiquen (resulten evidents).
Reben la seva justificació d'altres.	No necessiten més justificació.

Figura 13. Creences derivades i bàsiques

Les **creences bàsiques** són:

1. **Creences certes i conegudes** de manera **immediata** (*sense procés inferencial*).
2. **Proposicions informatives**: sobre l'experiència.
3. **Directament verificables**: la seva veracitat serà un **control** de la veritat de les altres.
4. Proposicions que es **coneixen directament**, de manera immediata.
5. **Incorregibles**: immunes a l'error.

Pels **empiristes**, aquestes serien les **creences perceptives**... però els sentits ens poden enganyar. Per tant, han de ser no sobre les coses, sinó sobre **les aparences de les coses**. Els **fonamentistes** tenen un principi diferent:

Si una **creença pot ser falsa** (hi ha la possibilitat que ho sigui) aleshores és fruit d'una **inferència**.

Figura 14. Principi fonamentalista sobre les creences bàsiques

Les **creences** sobre **objectes físics** són **inferencials** basades en l'**aparença** (l'experiència immediata): **dades sensibles** o experiències **subjectives** no compromeses amb el món.

El **coneixement empíric no pot ser deductiu** i encara que aquest tipus de creences fossin un fonament sòlid, el procés de **justificació** que, partint d'elles, porta a les afirmacions sobre el món, no estaria **mai exempt** de la possibilitat **d'error**.

El **problema** del **fonamentisme** ha sigut **acceptar** totes les premisses de l'**escèptic** i intentar **negar la seva conclusió**: pensaven que l'autojustificació equivalia a impossibilitat d'error.

3.4 El coherentisme

La **justificació** es dona en **tots sentits i direccions**: totes les **creences** estan al **mateix nivell** i es **recolzen recíprocament**, sense que n'hi hagi que gaudeixin d'un estatus especial.

Concepció reticular	Cercle no viciós	Creences
Del coneixement (<i>holista</i>).	Rebuig del retorn infinit però acceptació d'un cercle que no es considera viciós .	Concepció igualitarista de les creences.

Figura 15. Trets del coherentisme

3.4.1 Concepció reticular del coneixement

El **conjunt de creences** forma una **xarxa de relacions** on unes creences serveixen de justificació a les altres, i aquestes relacions de **suport** són **multidireccionals**.

Justificació	
No és lineal, sinó holista (<i>involucra un conjunt</i>).	Tota justificació és referencial .

Figura 16. Justificació

Una **creença** està **justificada** en tant que és **membre d'un sistema** de creences **coherents**. Per a una creença **individual**, una altra o altres creences **particulars** constitueixen les seves **raons**, però és el **conjunt total** de creences, la seva **coherència**, el que li dona suport. Una creença està justificada en la mesura que **contribueix a la coherència** del conjunt.

3.4.2 Rebuig del retorn però acceptació del cercle

La **justificació** no es produeix des d'unes creences més bàsiques d'on es deriven les altres, sinó que és una **relació de suport recíproc** i, per tant, **no hi ha perill d'una cadena sense fi**. No depèn d'altres creences particulars, sinó del **sistema de creences** sencer: la seva **coherència**. Per aquesta raó, també desapareix la por d'un **cercle viciós**.

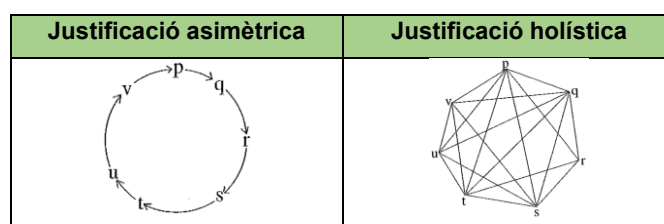

Figura 17. Eliminació de la por d'un cercle viciós

L'estructura no és una cadena, sinó una **xarxa**.

3.4.3 Concepció igualitarista de les creences

Totes les creences gaudeixen del **mateix estatus epistemològic**; totes estan **justificades** en la **mateixa mesura**. No n'hi ha cap que gaudeixi de privilegis ni preferències. Totes **col·laboren** en el **sosteniment** del sistema, i tenen com a missió **construir** un sistema **coherent**.

3.4.4 Què és la coherència?

Per ser **coherent** un sistema de creences ha de ser més que una agregació: ha de ser quelcom **estructurat** on els seus membres **guarden determinades relacions**.

Consistència	Que no hi hagi cap contradicció explícita entre els membres del sistema; cal la consistència del sistema total .
	<i>La creença que un número de loteria en particular no tocarà pot estar justificada, perquè n'hi ha noranta mil, però com a agregació entraria en contradicció amb la premissa del sistema, perquè algun número ha de tocar.</i>
	Però un conjunt de creences pot resultar consistent merament perquè els seus membres no tinguin cap relació entre ells (cadascun té la seva justificació).

Connexions inferencials	Hi ha d'haver relacions inferencials entre els elements del sistema: unes creences han de poder comptar com a premisses per justificar-ne d'altres.
	Un tipus de relació inferencial és la relació explicativa , on unes creences han de servir com a explicació de les altres.

Figura 18. Requisits per a un sistema coherent

3.4.5 Crítiques al coherentisme

Hi ha dues **crítiques principals al coherentisme**:

Crítiques al requisit de la coherència	En la mesura que involucra com a condició necessària la consistència sobre totes les creences del sistema, suposa un requisit massa fort per a la justificació .		
	Un subjecte que mantingui alguna creença que sigui inconsistent amb la resta de les seves creences no estaria justificat a mantenir cap de les seves creences.		
	Una solució seria assumir que no totes les creences són rellevants per justificar-ne una altra; però:	És massa dèbil :	Encara que separéssim el subconjunt de creences relatiu a la que es vol justificar, no només voldríem acceptar que les creences dels altres subconjunts estan justificades , encara que les primeres resultessin injustificades a causa d'inconsistències; a més, el fet que dues creences resultin contradictòries no impedeix que les altres del mateix subconjunt encara estiguin justificades .
		És massa forta :	Quan es delimiten subconjunts consistents , però desconnectats , s'està traient coherència al sistema total. Si és molt pobre tenir un conjunt de creences consistent perquè no hi ha cap relació entre elles, també ho és un conjunt on tots els seus subconjunts no tenen cap connexió entre ells.
	Una solució més satisfactòria seria dir que la justificació no és absoluta, sinó que admet graus : si s'incrementa la coherència d'un sistema, n'augmentarà la justificació.		
Crítiques al coherentisme mateix	Si la justificació és merament un assumpte de coherència interna , aleshores:		
	No hi ha manera de distingir entre sistemes coherents alternatius	Podríem crear un sistema imaginari més coherent que el real millorant-ne els punts dèbils sense necessitat d' experimentació .	
	L' experiència no té cap paper rellevant en el sistema de creences	No deixa lloc per a cap relació amb el món , relegant el coneixement empíric.	
	Un sistema pot ser coherent , però estar molt allunyat de la veritat	Si la justificació ha de tenir a veure amb la veritat (la justificació de les creences rau en la mesura que condueixen a la veritat), també cal definir la veritat en termes de coherència . Però això és caure en un cercle viciós .	

Figura 19. Crítiques al coherentisme

En definitiva, la **coherència no és una condició necessària** (es pot construir un sistema de creences completament fictici i perfectament coherent) ni **suficient** (es pot estar justificat a creure una cosa encara que no sigui coherent amb la resta de creences) per a la **justificació**.

3.5 L'escepticisme antic

<i>Epokhé</i>
La suspensió del judici , o de les doctrines sobre la realitat i la realitat mateixa.

Figura 20. *Epokhé*

L'**escèptic** es diferencia de:

Dogmàtic	Dogmàtic negatiu
Creu haver trobat la veritat .	Creu que no és possible trobar la veritat.

Figura 21. *Dogmàtics*

És el **buscador de la veritat**. S'absté de qualsevol judici (*epokhé*) i, com que ja no se'n preocupa, tindrà l'ànima tranquil·la: es trobarà en l'estat de l'**ataràxia**.

El **pirronisme** és més una actitud mental o una teràpia que una teoria. Té **deu modes** que indueixen a la suspensió del judici i, al seu torn, un estat de suspens mental seguit de l'ataràxia. Estan classificats en **tres modes** supeditats en els deu, segons en què es basin.

Modes supeditats			Modes del pirronisme		
I	Subjecte que jutja	1	Les mateixes impressions no són produïdes pels mateixos objectes a causa de les diferències entre:	Els animals.	
I	Subjecte que jutja	2		Els éssers humans.	
I	Subjecte que jutja	3		Els sentits.	
I	Subjecte que jutja	4	Degut a les circumstàncies, condicions o disposicions (estats naturals o antinaturals):		Els mateixos objectes semblen diferents.
III	Subjecte i objecte	5	Basat en les posicions, distàncies i ubicacions; perquè a causa d'aquests:		
III	Subjecte i objecte	6	Ja que cap objecte no impacta per si sol, sinó amb una altra cosa, potser és possible dir com és la mescla de l'objecte extern i el que s'hi percep, però no com és en si mateix l'objecte.		
II	Objecte jutjat	7	Basat en la quantitat i la constitució dels objectes subjacents, que significa generalment per constitució la forma de composició.		
III	Objecte i objecte	8	Com que totes les coses semblen relatives, se suspèn el judici sobre les que existeixen de manera absoluta i real. Les coses que existeixen diferencialment en oposició a les que tenen una existència pròpia, difereixen o no de les relatives? Si no, també són relatives; si en difereixen, donat que tot el que és diferent és relatiu a alguna altra cosa... les coses que existeixen absolutament són relatives.		
III	Objecte i objecte	9	Basat en la constància o la raresa d'una ocurrència.		
II	Objecte jutjat	10	Basat en les normes de conducta, hàbits, lleis, creences llegendàries i concepcions dogmàtiques.		

Figura 22. *Deu modes del pirronisme*

L'obstacle més gran de la interpretació dialèctica és el criteri pràctic d'Arcesilaus, *eulogon*: un argument que s'autorefuta. Aquest va ser una resposta a l'objecció estoica segons la qual si se suspèn el judici sobre tot, un no es podrà seguir dedicant-se a activitats del dia a dia: qualsevol

acció deliberada pressuposa algun consentiment (la creença que és necessària per a l'acció).
Si s'elimina la creença, s'elimina l'acció.

Professora: Misericòrdia Angles Cervello (angles@ub.edu)

4.1 De Ànima

Text d'**Aristòtil**.

4.1.1 El concepte aristotèlic d'ànima

La *física* aristotèlica no es limita a investigar la naturalesa en general i els seus principis; també estudia els éssers que hi ha, parant especial atenció als **éssers animats**. Aquests es diferencien dels inanimats perquè tenen un **principi** que els confereix **vida**, i aquest és l'**ànima**.

Coses	
Totes les coses, en general, són un compost de:	
Matèria	Forma
Potència.	Entelèquia o acte.

Figura 1. Coses de matèria i forma

Els cossos vivents **tenen vida** però **no són** vida. L'**ànima** és necessàriament **substància**, entesa com a **forma d'un cos** natural que **té vida** en potencia; n'és l'**acte perfecte**.

Presocràtics	Plató
Com a màxim és un <i>principi físic</i> , però sovint quedava reduïda a un aspecte d'aquest.	<i>Contraposada</i> dualísticament al cos. El cos és una presó i lloc d'expiació de l'ànima.
Aristòtil	
Tenen raó en considerar l'ànima com a una cosa intrínsecament unida al cos .	Encerta quan diu que l'ànima és un principi fonamental .

Figura 2. L'ànima presocràtica, platònica i aristotèlica

Aristòtil **no** considera l'ànima com a **absolutament immanent**: n'hi ha una part que és **separable del cos**, encara que la majoria no ho siguin. L'**intel·lecte** i la **facultat especulativa** sembla que són un altre gènere de l'ànima, i aquest és l'únic que es pot separar.

4.1.2 Les tres parts de l'ànima

Plató distingeix l'ànima **concupiscible**, **irascible** i **intel·lectiva**. **Aristòtil** tendeix vers un àmbit **biològic**: els **fenòmens de la vida** suposen **operacions constants**; l'ànima, *principi de vida*, ha de tenir **capacitats**, funcions o parts que les **presideixin** aquestes operacions.

Caràcter vegetatiu	Caràcter sensitiu motor	Caràcter intel·lectiu
<i>Naixement, nutrició, creixement.</i>	<i>Sensacions, moviments.</i>	<i>Coneixement, deliberació, tria.</i>

Figura 3. Fenòmens i funcions fonamentals de la vida

Per tant, **Aristòtil** introdueix la distinció:

Ànima vegetativa	Les plantes la posseeixen exclusivament. Es pot posseir sense cap altra .				
	És el principi més elemental de la vida.				
	Regeix els fenòmens més elementals:	La generació .	En tot procés de nutrició i creixement hi ha una norma o llei que proporciona magnitud i creixement.		
		El creixement .			
		La nutrició .			
	La nutrició és el joc mecànic de relacions entre elements similars o contraris. És l' assimilació d'allò diferent (<i>matèria</i>) que fa possible l'ànima amb calor .				
	També presideix la reproducció :	L' objectiu de tota forma de vida finita en el temps.			
Tota forma de vida està feta per a l'eternitat.					
En reproduir-se es busca allò etern .		L' ànima vegetativa és el principi que fa possible la perpetuació en allò etern.			
Ànima sensitiva	Els animals tenen aquesta i la vegetativa . Per tenir-la cal la vegetativa .				
	Regeix:	Sensació	La més important i característica.		
			Aristòtil busca interpretar-la en la doctrina metafísica de:	La potència .	
				L' acte .	
			Les facultats sensibles en acte perceben sensacions.		
			La sensació és assemblar-se a allò sensible .		
			Assimila la forma .		
			Aristòtil estudia els cinc sentits :	I els objectes sensibles propis.	
				Quan un sentit troba el sensible propi , la sensació és infal·lible .	
			També hi ha sensibles comuns (<i>moviment, repòs, figura, magnitud</i>), que no són específics de cap sentit.		
			Hi ha un sentit comú , que no actua de manera específica.		La sensació o la percepció de sentir .
		Apetit	És desig, ardor i voluntat .		
			Conseqüència de la sensació (com a mínim, el <i>tacte</i>).		
			On hi ha sensació hi ha també plaer i dolor .		
	Moviment	Deriva del desig , que és activat per l'objecte que l'animal percep mitjançant la sensació .			
	De la sensació es deriva:	La fantasia .	Producció d'imatges.		
		La memòria .	Conserva la producció d'imatges.		
I de la seva acumulació:			L'experiència .		
Ànima intel·lectual o racional	Els homes tenen totes les ànimes. Per posseir-la calen les altres dues .				
	L'acte intel·lectiu és una assimilació de les formes intel·ligibles .		No està barrejat amb el cos .		
	La intel·ligència és capacitat i potència de conèixer les formes pures: contingudes en potència en les sensacions i la fantasia. És necessària alguna cosa que tradueixi en acte la potencialitat (<i>intel·lecte en potència i agent</i>).				
	Llum intel·lectual	Que permeti a l'intel·lecte <i>veure</i> allò intel·ligible en acte .			
	Interna i externa	L' intel·lecte en acte està a l'ànima, i també es considera diví .			

Figura 4. L'ànima aristotèlica

Entre les tres ànimes existeix **distinció**, però **no separació**. Tot i que s'acostumen a anomenar *parts*, s'aproximarien més a ser **facultats**.

4.2 Sobre l'ànima

La **forma** és **superior** a la **matèria**:

Forma	Matèria
Determina què acaba sent l'ésser.	Limita les possibilitats d'existència.
Acte.	Potència.
<i>Essència, accidents, tot el que fa ser.</i>	<i>Poder rebre formes, potencialitat.</i>

Figura 5. Matèria i forma

Aristòtil descriu la **ment** (*intel·lecte, raó*) com la **part de l'ànima** per la qual **coneix** i **entén**.

El **procés de coneixement** involucra una **impressió** i la cadena que comença pel **subjecte** del coneixement i es desplaça vers l'**objecte**, la cosa, la substància...

Sensibilitat externa	Sensibilitat interna
Sentits.	Sentit comú.
<i>Sensació.</i>	<i>Imaginació.</i>
Sensibles propis i comuns.	<i>Memòria.</i>

Figura 6. Sensibilitat externa i interna

Tabula rasa és la terminologia que se li dona a la **ment buida** amb què un individu neix.

4.3 De la ment passiva i activa

Ment passiva	Ment activa
Capaç d' esdevenir totes les coses concebibles .	Les produeix . Consisteix en una mena de facultat similar a la llum : permet veure-hi.

Figura 7. Sensibilitat externa i interna

El coneixement cert en acte constitueix la mateixa cosa que el seu objecte.

4.4 Plantejament kantian del problema del coneixement

Introducció a **Immanuel Kant** de *La Naturalesa i la Raó Teòrica. La doctrina del coneixement a la Crítica de la Raó Pura*.

Kant escriu la *Crítica de la Raó Pura* per tal de respondre la pregunta: **què puc conèixer?** La resposta implica assenyalar:

Els principis	Els límits
Des dels quals és possible un coneixement científic de la Naturalesa.	Dins dels quals és possible tal coneixement .

Figura 8. Els principis i els límits

4.4.1 Kant davant del Racionalisme i l'Empirisme

La **doctrina kantiana del coneixement** es fonamenta en la distinció de dues facultats:

Sensibilitat	Enteniment
És passiva : es limita a <i>rebre impressions</i> de l'exterior.	És actiu : <i>produceix espontàniament</i> certs conceptes i idees (<i>substància, causa, necessitat, existència</i>) sense derivar-los de l' experiència .

Figura 9. La sensibilitat i l'enteniment de Kant

Aquesta distinció pot utilitzar-se per **fonamentar filosofies molt diferents**:

Doctrina racionalista	L' enteniment podrà conèixer la realitat construint un sistema a base dels conceptes que produeixi espontàniament, sense necessitat de l' experiència .
Doctrina empirista	Influenciat per Hume , abandona el <i>somni dogmàtic</i> racionalista.
	El nostre coneixement no pot pretendre estendre's més enllà de l' experiència .
	Tot i que sí que hi ha conceptes no procedents de l'experiència, aquests només tenen una aplicació exclusiva a l'àmbit de l' experiència .

Figura 10. Racionalisme i empirisme kantians

La **substància** és primordialment un **concepte** de, i que, l'**enteniment** posseeix i utilitza per **unificar les dades sensibles**. Sense aquest, no es podria parlar sobre les coses, perquè sempre formem un **judici amb un subjecte i un predicat**.

Subjecte	Predicat
Substància.	Propietats o accidents de la substància.

Figura 11. Subjecte i predicat dels judicis kantians

Sota la influència de **Hume**, doncs, **Kant** arriba a les següents conclusions:

Sobre els conceptes que l' enteniment posseeix sense fer ús de l' experiència .
L' enteniment els utilitza per conèixer els objectes de l' experiència , per ordenar-los i unificar-los.
No poden ser utilitzats per referir-se a alguna cosa de la qual no es té experiència sensible.

Figura 12. Subjecte i predicat dels judicis kantians

Tanmateix, **Kant** i l'**empirisme** estan separats per una **diferència fonamental**:

Empirisme	Kant
Tots els coneixements venen de l' experiència .	Hi ha conceptes que no venen de l' experiència , i que no s'hi poden aplicar

Figura 13. Empirisme enfrontat a Kant

4.4.2 La possibilitat de la metafísica com a ciència i de les condicions del coneixement científic

A la *Crítica de la Raó Pura*, **Kant** es mostra principalment interessat en:

Problema de la possibilitat de la Metafísica
Si és possible un coneixement científic sobre Déu , la llibertat i la immortalitat de l'ànima .

Figura 14. Problema de la possibilitat de la Metafísica

La **Metafísica** té **dues deficiències** que l'han caracteritzat tradicionalment, col·locant-la en una situació d'**inferioritat** respecte la **ciència**:

Progrés	La ciència progressa , mentre la Metafísica debat el mateix que fa segles.
Acord	Els científics es posen d' acord , mentre el desacord regna entre els metafísics .

Figura 15. Deficiències tradicionals de la Metafísica

Kant es planteja: **és possible la Metafísica com a ciència?** Només si ho és, el camp podrà superar el seu deplorable estat i assolir **acord** i **progrés**. Si no ho és, caldrà abandonar-la.

Abans, però, és necessari resoldre: **com és possible la ciència?** Sense saber-ho, no es podrà determinar: **la ciència és possible sota certes condicions; pot la Metafísica ajustar-s'hi?**

Condicions empíriques	Condicions <i>a priori</i>
Condicions particulars i fàctiques .	Condicions generals i universals .
Capacitat de percebre els objectes (<i>agudes visual...</i>).	Capacitat de situar les percepcions en l'espai i el temps.
Lligades a l' experiència .	Prèvies a l' experiència .
Dependents de l'estat extern.	Pertanyen al subjecte .
<i>No transcendentals</i> .	Condicions transcendentals .

Figura 16. Condicions kantianes

Per tal d'investigar si les **condicions fan possible el coneixement científic** es defineix:

Ciència
Conjunt de judicis o proposicions .

Figura 17. Definició d'una ciència

Aquesta definició fa mutar la qüestió a: **quines condicions fan possibles els judicis de la ciència?** Serà suficient, doncs, amb **observar curosament quin tipus de judici** utilitza la ciència i investigar les condicions que el fan possible.

4.4.3 Els judicis sintètics a priori

Cal **distingir entre els tipus de judici** per aclarir quins són **característics de la ciència**.

Judicis analítics	El predicat està comprès en el subjecte .
	És suficient analitzar el subjecte per entendre que el predicat li convé necessàriament.
	No donen informació (no són <i>extensius</i>): no amplien el coneixement.
	Exemple: <i>Un tot és major que les seves parts.</i> (Sabent què és el <i>tot</i> ja es resol.)
Judicis sintètics	El predicat no està comprès en la noció o concepte del subjecte .
	Donen informació (són <i>extensius</i>): amplien el coneixement.
	Exemple: <i>Tots els radis del poble X mesuren més de metre i mig.</i> (El subjecte només inclou la dada d' <i>haver nascut a X</i> , però no l'altura dels radis.)
Judicis a priori	La seva veritat pot ser coneguda independentment de l' experiència .
	Són universals i necessaris . Són purs (reminiscències aristotèliques).
	Exemple: <i>Un tot és major que les seves parts.</i> (Es pot conèixer <i>teòricament</i> .)
Judicis a posteriori	La seva veritat pot ser coneguda a partir de l' experiència .
	No són universals i necessaris . Són empírics (reminiscències aristotèliques).
	Exemple: <i>Tots els radis del poble X mesuren més de metre i mig.</i> (S'ha de <i>comprovar</i> .)

Figura 18. Judicis kantians

Kant accepta l'afirmació de **Hume** que l'**experiència no pot** mostrar cap **connexió necessària** (*crítica a la idea de causa humana*): només mostra que les **coses passen** així de fet. És per això que els **judicis a posteriori** no són universals ni necessaris (*l'exemple admet excepcions*).

Aquesta classificació és molt **similar** a la de **Hume**, que defensaria el següent:

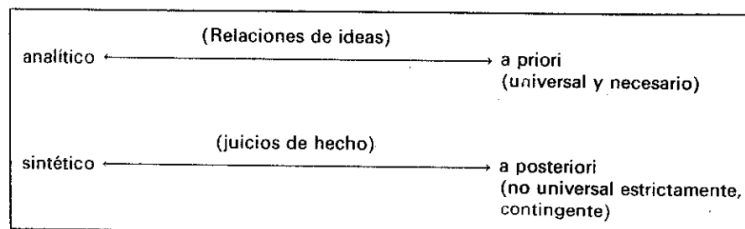

Figura 19. Judicis humians

Contràriament, **Kant accepta judicis sintètics a priori**:

La recta és la distància més curta entre dos punts.

No és analític perquè el concepte de *línia recta* no inclou cap veritat sobre *distància*; tampoc és *a posteriori* perquè fa constar la seva veritat sense necessitat de fer l'experiment i no admet cap possible excepció (és *universal i necessari*).

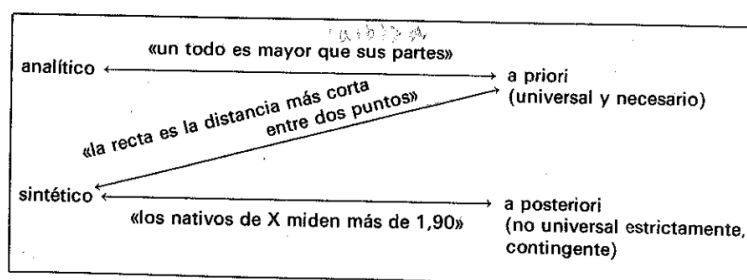

Figura 20. Judicis kantians

Per tant:

Judicis sintètics a priori	Per ser sintètics :	Són extensius (aporten coneixement).
	Per ser a priori :	Són universals i necessaris .
		El coneixement de veritat no procedeix de l' experiència .
Els principis fonamentals de la ciència són d'aquest tipus.		

Figura 21. Judicis sintètics a priori

La raó per la qual **Hume no accepta** aquests judicis és que considera que serien **a posteriori**: són fruit d'un *costum* que ens duu a *acceptar* la veritat de certes proposicions en base a les repetides experiències d'un fet. **Kant**, en resposta, creu que **Hume** va **confondre** les **lleis particulars causals** amb el **principi general del causalitat**.

Lleis particulars causals	Principi general de causalitat
Judicis sintètics a posteriori .	Judicis sintètics a priori .
Principi determinat mitjançant l'observació que, donada certa circumstància, podria falsar-se .	Llei que l'enteniment aplica necessàriament i universal a tots els fenòmens de l'experiència.

Figura 22. Lleis particulars causals i principi general de causalitat

Sense el **principi general de causalitat** el món de l'experiència es torna impossible.

Així doncs, la qüestió a resoldre passa a ser: **quines són les condicions transcendents que fan possibles els judicis sintètics a priori?**

4.5 La doctrina del coneixement a la *Crítica de la Raó Pura*

Introducció a **Immanuel Kant** de *La Naturalesa i la Raó Teòrica. La doctrina del coneixement a la Crítica de la Raó Pura*.

Kant ha donat peu a l'anomenada **Revolució Copernicana**, que situa el **subjecte** al **centre** del sistema sensorial, en lloc de l'entorn. Ara ja no és un agent passiu que rep estímuls, sinó un fenomen actiu que *busca* les sensacions al món.

La *Crítica de la Raó Pura* està **dividida en tres parts**, que s'associen a cadascuna de les **tres facultats** que **Kant** associa a l'home i als **tres tipus de coneixement**:

Estètica transcendental	Analítica transcendental	Dialèctica transcendental
Sensibilitat	Enteniment	Raó
<i>Coneixement matemàtic</i>	<i>Coneixement físic</i>	<i>Coneixement metafísic</i>

Figura 23. Les parts de la Crítica associades a les facultats de l'home i els tipus de coneixement

Tècnicament només existeixen la **sensibilitat** i l'**enteniment**, però **Kant subdivideix** aquest últim: reconeix en l'home la capacitat de **formular judicis** (*enteniment*) i **enllaçar-los** (*raó*).

Estètica transcendental	Analítica transcendental	Dialèctica transcendental
Les condicions sensibles del coneixement i les que fan possibles els judicis sintètics a priori a les Matemàtiques .	L' enteniment i les condicions que fan possibles els judicis sintètics a priori dins la Física .	La raó i la possibilitat o impossibilitat de la Metafísica : si satisfà les condicions per formular judicis sintètics a priori.

Figura 24. Les parts de la Crítica explicades

4.5.1 L'estètica transcendental

El **temps** i l'**espai** són **condicions generals i necessàries** (*transcendentals*) de la **sensibilitat**. Són **formes a priori** de la sensibilitat:

Formes	A priori	De la sensibilitat
La forma o manera com es perceben totes les impressions particulars .	Precedeixen l'experiència com a condicions perquè sigui possible.	Distingeix entre externa (regida per <i>temps</i> i <i>espai</i>) i interna (només regida pel <i>temps</i>).

Figura 25. Temps i espai com a formes a priori de la sensibilitat

I també **intuïcions pures**:

Intuïcions	Pures
No són conceptes d'enteniment . Són únics (tenen <i>parts</i> i <i>intervals</i> , però no multiplicitat).	Buides de contingut empíric : coordenades buides per organitzar les impressions.

Figura 26. Temps i espai com a intuïcions pures

El **conceptes** poden ser aplicats a una **multiplicitat d'individus**. A més, sorgeixen a partir de l'**abstracció** de certes característiques a partir de l'**observació empírica** (però temps i espai són *previs a l'experiència*). És per això que són **intuïcions**.

Judicis sintètics a priori a les Matemàtiques	Les Matemàtiques no es fan amb els sentits :		Poden formular judicis sintètics a priori perquè l'espai i el temps són intuïcions pures .
	Geometria	S'ocupa de l' espai .	
	Aritmètica	S'ocupa del temps : la <i>sèrie numèrica</i> es basa en la <i>successió temporal</i> .	
	Els judicis de les Matemàtiques són independents de tota experiència particular .		
	Tots els objectes de la nostra experiència es donen en l'espai i el temps; així, en tots es compliran necessàriament els judicis de les Matemàtiques .		

Figura 27. Judicis sintètics a priori a les Matemàtiques

4.5.2 L'anàlitica transcendental: l'espontaneïtat de l'enteniment

El **comprendre allò percebut** és la funció pròpia de l'**enteniment**: unificar i coordinar dades de l'experiència **formulant judicis**. El **coneixement** inclou **conceptes** i percepcions: **comprendre** els **fenòmens** és poder **referir-los a un concepte**. La referència es farà **a través d'un judici**.

Enteniment
La facultat dels conceptes o dels judicis .

Figura 28. Enteniment

És necessari **distingir** entre dos **tipus de conceptes**:

Conceptes empírics	Conceptes purs o categories
Basats en l' experiència (<i>a posteriori</i>).	<i>A priori</i> .
S'extreuen de l' observació de semblances i trets comuns de certs individus.	Els genera l' enteniment espontàniament , una facultat el que el caracteritza.
<i>Casa, gos, mamífer...</i>	<i>Substància, causa, necessitat, existència...</i>

Figura 29. Conceptes empírics i purs

Els **conceptes purs** són exactament dotze:

Els judicis poden ser:	<i>Atenent a la quantitat:</i>	Universals	Unitat	Dotze categories
		Particulars	Pluralitat	
		Singulars	Totalitat	
	<i>Atenent a la qualitat:</i>	Afirmatius	Realitat	
		Negatius	Negació	
		Indefinits	Limitació	
	<i>Atenent a la relació:</i>	Catègòrics	Substància	
		Hipotètics	Causa	
		Disjuntius	Comunitat	
	<i>Atenent a la moralitat:</i>	Problemàtics	Possibilitat	
		Assertoris	Existència	
		Apodíctics	Necessitat	

Figura 30. Deducció metafísica de les categories

Kant denomina el descobriment la **deducció metafísica de les categories**. A més, afirma que els **conceptes purs són condicions transcendentals**, necessàries per al coneixement dels fenòmens. És a dir: **els fenòmens no poden ser pensats sense les categories**.

Tomemos un juicio cualquiera. Sea el juicio "todos los nativos del pueblo X miden más de 1,90", juicio del que ya nos hemos servido ampliamente con anterioridad. El conocimiento sensible nos ofrece una pluralidad de figuras, formas, movimientos, colores, etc. El entendimiento, al formular este juicio, coordina, unifica estas impresiones sensibles aplicando ciertas categorías: puesto que es un juicio general (según su cantidad), el entendimiento aplica la categoría de *unidad*: los individuos en cuestión aparecen unificados como "nativos del pueblo X"; puesto que es un juicio afirmativo (según su cualidad), el entendimiento aplica la categoría de *realidad*: la altura en cuestión es algo que *realmente* les pertenece; puesto que es un juicio categórico (según la relación), el entendimiento aplica la categoría de *sustancia*: los habitantes del tantas veces mencionado y anónimo pueblo *son concebidos como sustancias* y su notable estatura es concebida como una propiedad o accidente suyo; puesto que, en fin, es un juicio asertórico (según su modalidad), el entendimiento aplica la categoría de *existencia*: la estatura de los nativos del pueblo X *está ahí*, es un hecho que se impone a nuestra inspección y observación.

L'exposició i justificació de la funció que exerceixen les categories és la **deducció transcendental de les categories**. Sense la funció unificadora de l'enteniment a través d'aquestes, només queden impressions sensibles inconnexes.

Els **conceptes purs** estan **buits**: han d'**omplir-se amb dades del coneixement sensible**. Per tant, les **categories** només són **fonts de coneixement** aplicades a **fenòmens** i no tenen cap aplicació vàlida més enllà d'aquestes.

Fenomen
Impressió sensible que es dona en l'espai i el temps.
Allò que apareix o es mostra al subjecte .

Figura 31. Fenomen

Si s'aplica a un judici aliè a l'experiència es tracta d'un **ús il·legítim** de les categories i **no** es podrà parlar de **coneixement** en el sentit rigorós.

Judicis sintètics a priori a la Física	El principi de causalitat és un judici sintètic a priori.	Està basat en la categoria de causa .
		La seva validesa no depèn de l'experiència: és <i>a priori</i> .
	Les categories s'apliquen a tots els fenòmens que l'enteniment coneix.	És estrictament universal i necessari.
	El principi de la causalitat (basat en la <i>causa</i>) serà aplicable a tots els fenòmens.	

Figura 32. Judicis sintètics a priori a la Física

Kant presenta d'altres principis físics, però el raonament és el mateix.

Noümen o cosa en si	
El correlat de l'objecte, considerat al marge de la sensibilitat . Té dos sentits:	
Negatiu	Positiu
Cosa en la mesura que no pot ser reconeguda mitjançant la intuïció sensible .	Objecte que ser conegut mitjançant la intuïció no sensible (intel·lectual) .

Figura 33. Noümen

No tenim intuïció intel·lectual; per tant, el nostre coneixement es limita a **fenòmens** (allò que *sí que apareix*). Per tant, el concepte de **noümen** queda com a **negatiu**: límit de l'experiència.

Idealisme transcendental
Afirma que l' espai , el temps i les categories són condicions de possibilitat de l' existència (els fenòmens); no propietats o trets reals de totes les coses en si mateixa.

Figura 34. Doctrina de Kant

4.5.3 La dialèctica transcendent: la Raó i la seva exigència d'allò incondicionat

La Metafísica com a ciència és impossible.

Metafísica
Conjunt de proposicions o judicis sobre les realitats que estan més enllà de l' experiència .

Figura 35. Metafísica

I la raó és simple: **les categories només es poden usar legítimament aplicades a fenòmens** i, per tant, a l'experiència. La seva aplicació més enllà d'aquesta és **lògicament il·legítima** i dona peu a **errors** i **il·lusions**.

Dialèctica
La seva missió és mostrar com les il·lusions provenen de passar per alt la distinció entre fenomen i cosa en si .
És una crítica de l'enteniment i la raó en la seva pretensió d'abastar al coneixement de les coses en si.

Figura 36. Dialèctica

Tanmateix, aquesta aplicació il·legítima també és una **tendència inevitable**, d'acord amb la pròpia **naturalesa** de la **raó**. Tendrà a **allò incondicionat**.

Raó
Raonament que connecta judicis amb d'altres.
Busca judicis cada cop més generals , capaços d'abraçar una multiplicitat de judicis particulars que serveixin de fonament a d'altres de més concrets.
Ciència Es construeix amb la tendència a trobar judicis, lleis i hipòtesis que atenyin més fenòmens .
Busca condicions cada cop més generals i, en últim terme, allò incondicionat .

Figura 37. Raó

Però aquesta naturalesa duu a creuar les barreres de l'experiència.

Món	La raó intenta unificar tots els fenòmens físics sota teories metafísiques sobre el món (la <i>substància material</i> del racionalisme).
	Incorre en antinòmies .
Ànima	La raó intenta unificar tots els fenòmens psíquics sota teories metafísiques sobre l' ànima (la <i>substància pensant</i> del racionalisme).
	Incorre en paralogismes .
Déu	La raó intenta unificar tots els fenòmens físics i psíquics sota teories metafísiques sobre la causa suprema (la <i>substància Infinita</i> del racionalisme).

Figura 38. Món, ànima i Déu

La **causa suprema** és l'**ideal de la raó**. Aquestes tres idees no aporten **cap coneixement objectiu**, però impulsen a la raó a avançar cada cop més, com un horitzó on no pot arribar.

4.6 Crítica de la Raó Pura

Estètica es refereix a la ciència de les **normes de la sensibilitat** en general; **lògica** és la ciència de les **normes de l'enteniment** en general.